

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Повний курс

ЮРІНКОМ ІНТЕР

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

О. В. Совгіря, Н. Г. Шукліна

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ПОВНИЙ КУРС

Навчальний посібник

2-ге видання, перероблене і доповнене

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

542175

Київ
Юрінком Інтер
2012

УДК 342
ББК 67.9(4УКР)300я73
С56

Рецензенти

А. З. Георгіца, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

А. М. Колодій, доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ;

М. В. Костицький, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, суддя Конституційного Суду України у відставці

Рекомендовано

*Міністерством освіти і науки України
(лист № 1.4/18-Г-934 від 14 червня 2007 р.)*

Відтворення всієї книги чи якої-небудь її частини будь-якими засобами або в якій-небудь формі, у тому числі в Інтернеті, без письмового дозволу видавництва забороняється

Совгіря О. В., Шукліна Н. Г.

С56

Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В.Совгіря, Н.Г.Шукліна. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 544 с. — Бібліогр. в кінці глав.
ISBN 978-966-667-520-3.

В основу структури навчального посібника покладено поділ галузі конституційного права на інститути. У другому виданні викладено усталені теоретичні підходи до їх розуміння, проаналізовано розвиток зазначених інститутів за період з 2007 по 2012 рр., окреслено його тенденції та перспективи.

Навчальний посібник може бути використаний як безпосередньо студентами у навчальному процесі, так і аспірантами та викладачами юридичних і гуманітарних вузів та факультетів, науковцями, народними депутатами України та депутатами місцевих рад, службовцями представницьких та виконавчих органів влади, активістами політичних партій та інших об'єднань громадян, а також усіма, для кого є цікавим вивчення конституційного права України.

542175

УДК 342
ББК 67.9(4УКР)300я73+67.300я73

ISBN 978-966-667-520-3

© Совгіря О. В.,
Шукліна Н. Г., 2012
© Юрінком Інтер, 2012

ЗМІСТ

Передмова до другого видання	7
Глава I	
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО – ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	8
§ 1. Предмет та метод конституційного права	8
§ 2. Система конституційного права	14
§ 3. поняття, ознаки та види норм конституційного права	20
§ 4. Реалізація та тлумачення норм конституційного права	25
§ 5. Прогалини та аналогія в конституційному праві	28
§ 6. Джерела конституційного права: поняття, ознаки, види	28
§ 7. Конституційно-правові відносини: поняття, види, суб'єкти, об'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення	33
§ 8. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, види	38
§ 9. Колізії в конституційному праві	44
<i>Нормативно-правові акти</i>	46
<i>Література</i>	46
Глава II	
ОСНОВИ ВЧЕННЯ ПРО КОНСТИТУЦІЮ	51
§ 1. Поняття конституції, її функції та властивості	51
§ 2. Поняття, структура та ознаки конституціоналізму	55
§ 3. Форма і структура конституцій. Класифікація конституцій	58
§ 4. Прийняття та зміна конституцій	61
§ 5. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим	67
§ 6. Правова охорона Конституції України	70
<i>Нормативно-правові акти</i>	75
<i>Література</i>	76
Глава III	
ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ	78
§ 1. Поняття, суть, ознаки та гарантії конституційного ладу України	78
§ 2. Поняття та принципи державного ладу України. Механізм та основні функції Української держави	83

§ 3. Поняття, сутність, основні принципи та система суспільного ладу України	88
<i>Нормативно-правові акти</i>	90
<i>Література</i>	91

Глава IV

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

94

§ 1. Поняття, структура, види та принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина	94
§ 2. Поняття громадянства і належність до громадянства України	99
§ 3. Принципи громадянства України	103
§ 4. Порядок набуття та припинення громадянства України. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства	108
§ 5. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, закордонних українців та іммігрантів в Україні. Право притулку в Україні	123
<i>Нормативно-правові акти</i>	133
<i>Література</i>	134

Глава V

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ

ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

137

§ 1. Поняття і види конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні	137
§ 2. Міжнародні стандарти прав і свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством	140
§ 3. Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні	142
§ 4. Політичні права і свободи громадян України	156
§ 5. Соціальні, економічні та культурні права і свободи людини і громадянина в Україні	173
§ 6. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні	179
§ 7. Механізм реалізації, гарантії та захист прав та свобод людини та громадянина в Україні. Обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні	181
<i>Нормативно-правові акти</i>	191
<i>Література</i>	192

Глава VI

ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

(ПРЯМОГО НАРОДОВЛАДДЯ)

196

§ 1. Поняття, суть та форми безпосередньої демократії	196
§ 2. Поняття, соціальні функції та види виборів. Поняття відзиву	198
§ 3. Поняття та принципи виборчого права	202
§ 4. Поняття та види виборчих систем	205

§ 5. Виборчий процес та його етапи	209
§ 6. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу виборів. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України	226
§ 7. Поняття та види референдумів	232
§ 8. Принципи і порядок проведення референдумів. Відповідальність за порушення порядку проведення референдумів	239
<i>Нормативно-правові акти</i>	241
<i>Література</i>	242
Глава VII	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	245
§ 1. Державна влада як інститут конституційного права	245
§ 2. Конституційні загальні засади організації і здійснення державної влади в Україні	247
§ 3. Поняття, система і види органів державної влади	250
<i>Нормативно-правові акти</i>	255
<i>Література</i>	255
Глава VIII	
ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ	257
§ 1. Загальна теорія і стан парламентаризму. Місце парламентів у системі вищих органів державної влади	257
§ 2. Конституційно-правовий статус парламенту України — Верховної Ради України	262
§ 3. Конституційний склад і структура Верховної Ради України	269
§ 4. Компетенція (функції та повноваження) Верховної Ради України	290
§ 5. Основні організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України	294
§ 6. Законодавчий процес та інші парламентські процедури	299
§ 7. Конституційно-правовий статус народного депутата України	317
<i>Нормативно-правові акти</i>	334
<i>Література</i>	335
Глава IX	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	339
§ 1. Загальна характеристика інституту президента. Становлення інституту президента в Україні	339
§ 2. Порядок обрання Президента України	344
§ 3. Функції і повноваження Президента України	347
§ 4. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України	356
<i>Нормативно-правові акти</i>	362
<i>Література</i>	363

Глава X

ВИКОНАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ	365
§ 1. Поняття виконавчої влади і система її органів	365
§ 2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України	368
§ 3. Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади	388
§ 4. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій	396
<i>Нормативно-правові акти</i>	407
<i>Література</i>	408

Глава XI

СУДОВА ВЛАДА ТА ПРОКУРАТУРА В УКРАЇНІ.	
КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ	411
§ 1. Судова влада та прокуратура в Україні: загальна характеристика	411
§ 2. Конституційний Суд України — єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні	416
§ 3. Порядок формування та склад Конституційного Суду України	418
§ 4. Компетенція Конституційного Суду України	424
<i>Нормативно-правові акти</i>	438
<i>Література</i>	438

Глава XII

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ	442
§ 1. Поняття та особливості територіального устрою України	442
§ 2. Основи конституційно-правового статусу Автономної Республіки Крим	448
§ 3. Поняття та система адміністративно-територіального устрою України	457
<i>Нормативно-правові акти</i>	462
<i>Література</i>	463

Глава XIII

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	465
§ 1. Поняття місцевого самоврядування	465
§ 2. Принципи та система місцевого самоврядування в Україні	471
§ 3. Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування в Україні	506
§ 4. Гарантії місцевого самоврядування в Україні	526
<i>Нормативно-правові акти</i>	531
<i>Література</i>	532

Предметний покажчик	535
----------------------------------	-----